

Студент 2 курсу

Фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто основні функції держави у процесі реалізації політики вдосконалення інституціонального забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні. Окреслено організаційно-правові перешкоди формуванню ефективної системи забезпечення економічної безпеки. Наведено пріоритетні напрями державної політики подальшого зміцнення економічної безпеки України.

Аннотация. Рассмотрены основные функции государства в процессе реализации политики совершенствования институционального обеспечения экономической безопасности предпринимательства в Украине. Определены организационно-правовые препятствия формированию эффективной системы обеспечения экономической безопасности. Приведены приоритетные направления государственной политики дальнейшего укрепления экономической безопасности Украины.

Annotation. The article describes the basic functions of the state in the implementation of policies improving institutional support of economic security of business in Ukraine. Organizational and legal obstacles to the formation of an effective system of economic security are outlined. Priority directions of the state policy are given to further strengthen the economic security of Ukraine.

Ключові слова: державна підтримка, економічна безпека держави, економічна безпека підприємства, підприємництво, інституціональне забезпечення.

Демократизація економічних систем нині постає глобальним трендом ХХІ ст. На цьому тлі соціальний феномен підприємництва та бізнесу як вища міра прояву громадської ініціативи, є провідним фактором становлення та розвитку громадянського суспільства, рушієм демократичної модернізації та трансформацій, який одночасно і визначається специфікою економічної системи і визначає вектор її розвитку.

Дослідженням різних аспектів економічної безпеки підприємництва присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких: В. Андрійчук, О. Барановський, З. Варналій, В. Геець, М. Єрмошенко, А. Мокій, В. Мунтіян, В. Шлемко, А. Сухоруков, Ю. Макогон та ін.

Метою цієї статті є дослідження основних функцій держави у процесі реалізації політики вдосконалення інституціонального забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні, визначення організаційно-правових перешкод та пріоритетних напрямів державної політики подальшого зміцнення економічної безпеки підприємництва.

Підприємництво в економічній думці розглядається двосторонньо – як вид господарської діяльності, пов'язаний з новаторством та ризиком, але спрямований на отримання підприємницького прибутку, та як сектор економіки, утворений сукупністю суб'єктів, що здійснюють комерційну господарську діяльність. У тому чи іншому випадку поєднання цих двох ознак переконливо доводить інше – неоціненний рівень важливості формування сприятливого для становлення, розвитку і зміцнення конкурентоспроможності підприємництва інституціонального середовища. Окрім поодиноких тоталітарних випадків, ще в жодній державі світу не було забезпечено високих темпів соціально-економічного зростання й економічної безпеки держави без забезпечення умов для розвитку підприємницького сектору. У свою чергу безпека з однією з найголовніших передумов розвитку бізнесу.

Активізація підприємницької діяльності населення та становлення потужного підприємницького сектору стає важливим і невід'ємним завданням гарантування економічної безпеки держави на сучасному глобалізаційному етапі розвитку міжнародних відносин. Економічний розвиток держави буде прогресивним і стабільним лише за умови ефективного функціонування окремих суб'єктів господарювання, що утворюють сукупність економічної системи держави [1, с. 65].

Саме економічна безпека підприємництва є системоутворчим елементом соціально-економічного базису національної економіки, але для цього необхідним є належного інституціонального середовища, сприятливого як для започаткування бізнесу, так і його адаптації до зовнішнього середовища, зокрема за умов посилення конкуренції, зміцнення конкурентних позицій.

Аналізуючи досвід економічно розвинутих держав світу (зокрема США, Німеччини та Японії), автор доходить висновку, що державно політика формування інституціонального середовища економічної безпеки підприємництва акцентує увагу на заохоченні підприємницької ініціативи та формуванні для цього системної сукупності ресурсного забезпечення. Елементами такого регулювання є кредитно-грошова, митна та податкова

© Відоменко П. М., 2014

політика, різні види протекціонізму і, на думку В. Гапоненка, навіть елементи відкритого силового тиску [2, с. 226]. Таких акцентів у державній політиці України бракує, оскільки наявна базованість програм і концепцій розвитку підприємництва в основному на засадах використання іноземного досвіду.

У ході вироблення адекватної політики забезпечення економічної безпеки підприємництва необхідно акцентувати увагу на тих складових ролі держави, які вона може виконувати у процесі реалізації своєї інституціональної функції. Насамперед роль держави визначається відповідно до змісту, характеру впливу та дії (рис. 1).

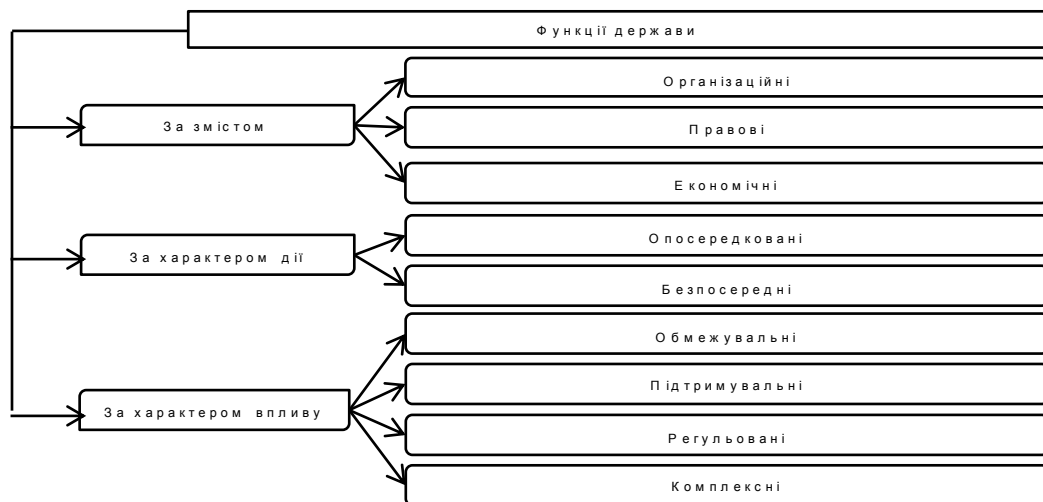

Рис. 1. Функції держави

Виходячи з основних функцій держави стосовно гарантування безпеки підприємства, можна звузити сфери впливу державних інституцій та розподілити їх за кожним із напрямів, наведених на рис. 1, на заходи, що здійснюватимуться у секторі (1) організаційно-правовій, (2) економічній,

(3) управлінській, (4) інформаційно-аналітичній, (5) технічній безпеки [3, с. 54]

Окрім недоліків інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства, існує чимало інших проблем, що перешкоджають ефективній діяльності вітчизняної державної системи гарантування економічної безпеки підприємства, серед яких: недостатньо висока ефективність управління державним сектором економіки та реформування відносин власності, корупція в органах управління та існування потужного галузевого лобізму, значні обсяги тіньової економіки та ін.

Як засвідчує практика, при здійсненні стимулювання підприємства використовуються пізні інструменти, основним із яких є податкове стимулювання. Із введенням на початку 2011 року в дію Податкового кодексу України спостерігаються окремі позитивні зрушення у сфері регулювання підприємницької діяльності. Зокрема, забезпечено загальне скорочення податкового навантаження на бізнес, спрощено процес адміністрування податків, що деякою мірою сприяло розвитку підприємства в країні в цілому [1, с. 78].

Розвиток підприємницького потенціалу як основного рушія модернізації національної економіки стримують, у першу чергу, відсутність комплексного концептуального підходу та суперечливість державної регуляторної політики.

Неналежа увага органів державного управління до забезпечення економічної безпеки бізнесу призвела до того, що за рівнем регуляторного клімату щодо розвитку підприємства Україна перебуває на 128 місці серед 175 країн світу і лише за такими групами показників, як одержання кредитів та примусове забезпечення виконання [4] контрактів – вище 100-го місця у рейтингу. Вкрай негативна ситуація спостерігається за такими показниками: реєстрація власності; захист інтересів інвесторів; система оподаткування та процедура ліквідації підприємства.

Разом із тим економічну безпеку підприємства (як сектору економіки) необхідно розглядати як ще ширшу (порівняно з економічною безпекою підприємства та підприємницької діяльності) економічну категорію, яка "увібрала в себе" попередні дві й базується на індикаторах рівня економічної безпеки на макrorівні ієрархії управління та показниках функціонування підприємства – суб'єкта підприємницької діяльності (як їх сукупності). Зазначені взаємообумовленість та рівень цих понять наведені на рис. 2 [2, с. 44].

Якщо порівняти окремі показники рейтингу України з такими країнами, як Росія, Польща, Литва та Іспанія (таблиця), то видно, що напрямками для підвищення рівня економічної безпеки бізнесу є: скорочення кількості процедур та термінів реєстрації власності; посилення рівня захищеності інтересів інвесторів; зменшення кількості платежів податків та часу на їх сплату; зниження загального рівня податкового навантаження та витрат у випадку ліквідації підприємств.

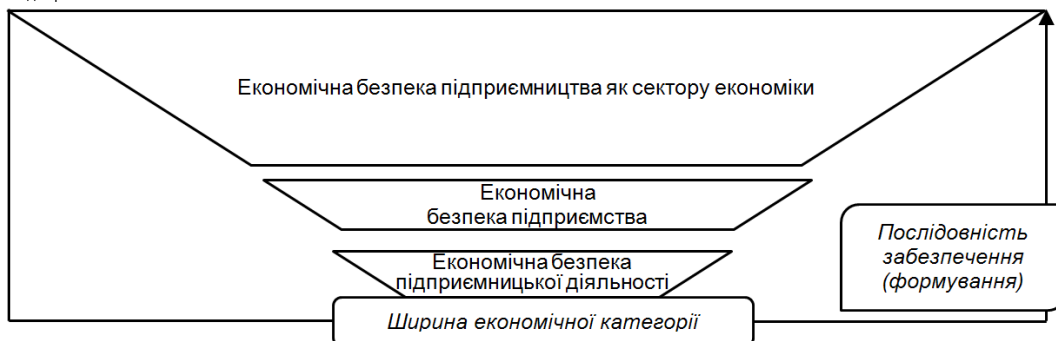

Рис. 2. Взаємообумовленість та рівень понять економічної безпеки підприємницької діяльності, підприємства та підприємництва як сектору економіки

Таблиця

Окремі показники рівня сформованості сприятливих умов для підприємницької діяльності в Україні, Росії, Литві, Іспанії та Польщі на початок 2012 року

Показник					
Кількість процедур щодо створення нового підприємства	10	7	7	10	10
Кількість процедур щодо отримання ліцензій та дозволів	18	22	14	11	25
Термін отримання дозволів та ліцензій, днів	242	531	151	277	322
Індекс складності найму персоналу (0 – 100)	44	33	33	78	0
Кількість процедур щодо реєстрації власності	10	6	3	3	6
Терміни реєстрації власності, днів	93	52	3	17	197
Індекс захищеності інтересів інвестора (0 – 10)	3,7	5,3	5,3	5,0	6,0
Кількість платежів податків на рік	98	23	13	7	43
Витрати часу на сплату податків (годин на рік)	2 185	256	162	602	175
Загальний рівень податкового навантаження (% від валового прибутку)	60.3	54.2	48.4	58.5	38.4
Термін ліквідації підприємства, років	2.9	3.8	1.71	1.0	3.0
Витрати на ліквідацію підприємства (% від вартості майна)	42	9	7	15	22

Таким чином, тактичні заходи державної політики щодо зміцнення економічної безпеки підприємництва в Україні необхідно визначати за основними (найбільш незабезпеченими) її функціональними складниками – системою оподаткування, дозвільна сфера, а також інноваційна та виробнича компоненти [4].

Характеристики системи оподаткування значною мірою визначають стимули до підприємницької діяльності, її активізації та ділову активність населення загалом. В умовах надмірного податкового тиску частина підприємств та обсягів господарської діяльності об'єктивно переходить у тіньовий сектор ринку, що викривлює ринкове конкурентне середовище, створює конкурентні переваги тіньовому сектору порівняно із суб'єктами, які здійснюють легальну підприємницьку діяльність, часто призводить до розвитку неформальних суспільних та економічних стосунків між органами державного управління, контролюючими структурами, бізнесом і навіть до криміналізації підприємницького середовища. З метою вдосконалення вітчизняної податкової системи у контексті зміцнення економічної безпеки підприємництва необхідно прийняти Податковий кодекс України. Важливо щоб його норми відповідали принципам Указу Президента України "Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності", а також передбачали рівність і взаємну "симетричну" адміністративну та майнову відповідальність держави і платників податків; перегляд складу і ставок податків із метою оптимізації загального податкового навантаження та зниження рівня асиметрії його розподілу в центральний і місцеві бюджети, у галузевому аспекті та за видами податків; реформування оподаткування ПДВ та введення податку на нерухомість; забезпечення дотримання вимог Бюджетного кодексу України та Законів України "Про систему оподаткування" і "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" при внесенні змін до податкового законодавства; врахування світового досвіду, зокрема, принципів системи оподаткування країн-членів ЄС; сприяння розвитку інноваційно-інвестиційного типу виробництва – розширеного відтворення матеріальних благ переважно інноваційного характеру; спрощення порядку нарахування амортизації основних засобів; внесення до розрахунку бази оподаткування всіх витрат, пов'язаних із веденням бізнесу; заохочення інвестиційного використання коштів, які легалізуються; запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування коштів в інноваційний сектор; звуження фінансової бази тіньового господарювання через зменшення рівня оподаткування фізичних осіб на величину документально підтверджених коштів, витрачених на розвиток людського капіталу (освіта, підвищення кваліфікації тощо); вдосконалення правових засад оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Суттєвим чинником, який негативно впливає на виробничий функціональний складник економічної безпеки підприємництва, є надмірна ресурсомісткість (та зокрема енергомісткість) виробництва. Тому пріоритетами для органів державного управління щодо сприяння розвитку підприємництва в умовах зростання цін на енергоресурси мають стати: посилення контролю за виробництвом та використанням паливно-енергетичних ресурсів, а також фінансово-економічне стимулювання енергозбереження суб'єктами підприємництва.

Наук. керівн. Сотніков В. І.

Література: 1. Варналій З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення [монографія] / З. С. Варналій. – К., 2011. 2. Гапоненко В. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В. Гапоненко. – К., 2009. 3. Шнипко О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем / О. С. Шнипко. – К., 2010. 4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.